

Kristýna Čermáková

Non-projectivity in English and Czech

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2008

Posudek diplomové práce

Diplomová práce zkoumá neprojektivní konstrukce ve dvou typologicky odlišných jazycích, angličtině a češtině, podává jejich klasifikaci a vymezuje faktory, které k diskontinuitě vedou.

Práce vychází ze závislostní syntaxe a funkčně generativního popisu jazyka. Jazykový materiál čerpala autorka z korpusů současné češtiny a angličtiny – Pražského závislostního korpusu, Pražského česko-anglického závislostního korpusu a Britského národního korpusu.

Jak autorka ukazuje, z hlediska zastoupení jednotlivých typů diskontinuity v obou jazycích lze vyčlenit tři typy neprojektivních konstrukcí: 1. konstrukce, které se vyskytují jen v angličtině (postmodifikace oddělená od řídicího substantiva, diskontinuita v rámci předložkové fráze, frázová slovesa s oddělenou adverbialní částicí, rozdělený infinitiv); 2. konstrukce zastoupené v obou jazycích (diskontinuita členu závislého na infinitivu, neprojektivní adjektivní skupina, diskontinuitní apozice, předsunuté vztažné nebo tázací výrazy); 3. konstrukce specificky české (nespojité komplexní predikáty, diskontinuitní nominální skupina, kvantitativní výrazy s odděleným jménem v genitivu).

Vedle pravidelných neprojektivních konstrukcí (např. pasivní konstrukce v angličtině) nachází autorka diskontinuity příznakové, které představují méně obvyklou slovoslednou variantu projektivní konstrukce (např. anglická oddělená postmodifikace motivovaná aktuálněčlenskou strukturou věty). Z hlediska směru přemístění členu neprojektivní konstrukce rozlišuje autorka pravý a levý typ neprojektivity. Ukazuje se, že zatímco v angličtině převládá pravý typ projektivity, české neprojektivní konstrukce jsou spíše levého typu. To souvisí jednak s typologickými charakteristikami obou jazyků, jednak s motivujícími faktory (kontrastivní téma jako motivace levé diskontinuity).

Autorka popisuje na základě vlastní excerptce typy diskontinuity zmiňované již dříve v literatuře, ale zároveň vyčleňuje díky detailní přesné analýze jako samostatné podtypy dvě skupiny neprojektivních konstrukcí: nespojité adjektivní skupiny s příslovecným určením zřetele a přemístitelné členy závislé na infinitivu. Oba tyto podtypy se vyskytují v češtině i v angličtině. Oddělené určení zřetele v adjektivní frázi s adjektivem v superlativu nebo modifikovaným řadovou číslovkou představuje pravidelnou neprojektivní konstrukci. Přemístění členu závislého na infinitivu s modální nebo fázovou modifikací na začátek klauze je zpravidla motivováno tematizací tohoto členu. Autorka specifikuje podmínky, které omezují tyto diskontinuity v angličtině.

K důležitým zjištěním patří, že většina typů neprojektivních konstrukcí vzniká na základě souhry několika faktorů, mezi nimiž lze vyčlenit jeden nebo dva faktory primární a několik faktorů sekundárních. Autorka prokázala, že nejrozšířenějším motivačním faktorem v angličtině je princip umístění rématu na konci klauze („end-focus“). Tento princip často působí společně s principem „end-weight“ – tendencí umístit na konec klauze rozvíté dlouhé větné členy. V češtině se projevuje nejčastěji jako primární motivační faktor kontrastivní tematizace. V obou jazycích se uplatňují sekundární faktory prozodické. Potvrdil se autorčin předpoklad, že v angličtině je většina typů neprojektivity motivována alespoň zčásti faktory gramatické povahy, zatímco diskontinuita v češtině souvisí primárně s informační strukturou věty. Zatímco v angličtině patří příznakové neprojektivní konstrukce spíše k periferním

jevům, v češtině představuje příznaková neprojektivita s kontrastivním tématem jev relativně běžný, nepodléhající takovým omezením jako neprojektivní konstrukce anglické.

Výsledky svého výzkumu shrnuje autorka vždy v závěru kapitoly (po kapitole je věnováno neprojektivním konstrukcím specificky anglickým, vyskytujícími se v obou jazycích a konstrukcím specificky českým) a v poslední kapitole dochází k obecněji platným poznatkům týkajícím se motivace diskontinuity a postavení neprojektivních konstrukcí v obou jazycích. Diplomovou práci doplňuje české shrnutí. Přílohu tvoří použité doklady seřazené podle typu neprojektivní konstrukce a opatřené komentářem k orientaci diskontinuity, její motivaci a aktuálněčlenské struktuře věty.

Poznámky k jednotlivostem

Myslím, že k přehlednosti práce by přispěly popisky anebo alespoň názvy u tabulek a obrázků.

K př. 53 na str. 61: *Zvýšeno by mělo být rovněž tzv. pohřebné, a to na 3000 korun.* Tento příklad se poněkud liší od ostatních diskontinuitních apozic. Co umožňuje chápat jej jako apozici?

K př. 16 na str. 36: Jak se liší aktuálněčlenská struktura př. 16 (a) a (c)?

K př. 309, 310 a 321 na str. 137 a 138: tyto případy diskontinuity u frázových sloves jsou hodnoceny jako fakultativní typ neprojektivity. Zdá se ale, že reflexivní zájmena ve funkci předmětu výrazně preferují postavení mezi slovesem a adverbialní částicí.

Nebylo by možné využít při zadávání dotazu v BNC značky pro infinitivní částici *to* <w TO0>?

Závěr

Práce Kristýny Čermákové v řadě ohledů výrazně převyšuje požadavky kladené na diplomové práce. Autorka vychází z rozsáhlé sekundární literatury, kterou přehledně shrnuje v úvodní kapitole, ale také samostatně aplikuje při vlastní analýze jazykového materiálu. Objem zkoumaného materiálu (601 dokladů neprojektivních konstrukcí), jeho pečlivá detailní analýza a vysoká odborná úroveň interpretace výsledků umožňují, aby se práce stala spolehlivým východiskem dalšího výzkumu. Práce přináší nové originální poznatky, které přispívají ke kontrastivnímu popisu syntaktických diskontinuit v češtině a angličtině. Diplomovou práci proto doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím jako výbornou.

V Praze 12. 5. 2008

PhDr. Markéta Malá, Ph.D.